بازتابِ نمایشِ «ماهیگیرِ سایه» در تماشاخانهٔ آینهٔ شرقی، پس از دو فصلِ خاموشی

ششمین اجرای این نمایش در سی‌وپنجمین سالگردِ تأسیسِ تماشاخانه، با بازخوانیِ متنِ کهن و حضورِ دو بازیگرِ قدیمی روی صحنه

گزارشِ: مهسا رادمنش

تماشاخانهٔ آینهٔ شرقی در شبِ سه‌شنبه، ۱۲ مهرِ ۱۴۰۳، پرده‌اش را برای اجرایی تازه از نمایشِ «ماهیگیرِ سایه» گشود. این نمایش نخستین بار در سالِ ۱۳۶۸ به کارگردانیِ منوچهر نیک‌پی روی صحنه رفت و تا سالِ ۱۳۷۱ بیش از ۲۱۰ شب اجرا شد. پس از آن، به دلیلِ بازنشستگیِ بازیگرِ نقشِ اصلی و درگذشتِ یکی از نوازندگان، تماشاخانه آن را از برنامه برداشت. اجرای تازه، که تا ۲۵ آبان ادامه دارد، هم بازگشتِ بازیگرِ پیشین به نقشِ اصلی را رقم زده و هم نخستین تجربهٔ کارگردانی‌ای است از یکی از بازیگرانِ جوانِ گروه.

متنِ نمایش اقتباسی است از داستانی بلند از یک نویسندهٔ کمتر شناخته‌شده که در دههٔ ۱۳۴۰ در بندرِ سیمین‌کنار می‌زیسته و سال‌ها پیش از مرگش دفترهایش به تماشاخانه رسیده بود. کارگردان، هادی صمدی، در گفتگو با ما گفت: «ما نخواستیم قصه را عوض کنیم. فقط جای چند جمله را جابه‌جا کردیم تا امروز هم معنی بدهد. مثلاً دیالوگی که قبلاً درباره صبر حرف می‌زد، حالا درباره خستگی است و این تغییر کل لحن را عوض می‌کند.» او افزود که هیچ شعر یا ترانه‌ای به متن اضافه نشده و موسیقی همان موسیقی قدیمی است که نوازندگان زنده اجرا می‌کنند.

نقشِ ماهیگیرِ سایه را این بار مهرداد بیات‌زاده بازی می‌کند، نقشی که در اجرای نخست بر عهده‌ی فرامرز کاویانی بود. بیات‌زاده سی‌وسه سال دارد و پیش از این در سه نمایش کوتاه و یک فیلم کوتاه نقش‌های فرعی بازی کرده است. او گفت: «پدرم این نمایش را دیده بود و هفته‌ها درباره‌اش حرف می‌زد. من می‌ترسیدم بیایم و مقایسه شوم، اما فهمیدم که قرار نیست با او رقابت کنم، قرار است ادامه‌اش باشم.» در کنار او، فرشته‌ی دریا با بازی نرگس آبادیان زنده می‌شود، نقشی زنانه که در اجرای قبلی به یک صدای ضبط‌شده بسنده می‌کرد و حالا روی صحنه حضور دارد و آواز می‌خواند.

طراحی صحنه بر عهده‌ی پریسا کاوه است که تصمیم گرفته دریا را نه با آبی، بلکه با پارچه‌های خاکستری و نقره‌ای نشان بدهد. نور، که در اجرای قبلی بسیار ساده بود، حالا نقش مستقلی دارد و لحظه‌ی غرق شدن قایق با تاریکی کامل همراه است. طراح لباس، گلاره نوروزی، برای ماهیگیر پیراهنی ساده دوخته که رنگ آن با هر پرده عوض می‌شود، انگار که دریا او را رنگ می‌کند. این جزئیات در تمرین‌های عمومی هفته‌ی گذشته اضافه شد و به گفته‌ی کارگردان، تا پیش از آن «بیش از حد توضیحی» بود.

بلیت‌فروشی از ساعت ۱۷ آغاز می‌شود و سالن ۲۴۰ نفره‌ی تماشاخانه معمولاً پر است. اما مدیر تماشاخانه، مریم دلاوری، گفت که برای اجراهای آخر هفته ۱۵ صندلی اضافه گذاشته‌اند و بلیت ۱۲۰ هزار تومان است. دانشجویان با ارائه‌ی کارت ۵۰ درصد تخفیف می‌گیرند و گروه‌های ۱۰ نفره به بالا می‌توانند با تماشاخانه تماس بگیرند. دلاوری افزود که برای روزهای سه‌شنبه یک اجرای ویژه برای دانش‌آموزان برگزار می‌شود که بلیت آن ۶۰ هزار تومان است و صندلی‌های آن زودتر پر می‌شود.

منتقدان واکنش‌های متفاوتی نشان داده‌اند. مهشید نوروزی در نشریه‌ی «سایه‌روشن» نوشته که اجرا «وفادار است اما بی‌جرأت در جاهایی که متن دعوت می‌کند تا کمی بیشتر برود». در مقابل، رضا کاوه‌نیا در وبلاگ خود نوشته که تغییرات «ظریف و درست‌اند» و تماشاگر را وادار می‌کنند دوباره به متن فکر کند. این دو نظر در نظرسنجی کوتاهی که تماشاخانه پس از اجرا از تماشاگران گرفت هم دیده می‌شود: ۶۲ درصد «خیلی راضی» و ۳۱ درصد «راضی» بوده‌اند و ۷ درصد پاسخ داده‌اند که ترجیح می‌دهند نسخه‌ی قدیمی را ببینند.

اجرای تازه تا ۲۵ آبان ادامه دارد و سپس تماشاخانه قصد دارد آن را به شهرهای کرانه‌ی نیلگون ببرد. برنامه‌ی سفر هنوز رسمی نشده، اما قرار است در آذر در سه شهر دیگر اجرا شود. اگر این برنامه عملی شود، نمایش برای نخستین بار پس از سی سال از مرز سیمین‌کنار بیرون می‌رود. صمدی گفت که دوست دارد این سفر را «آزمونی برای متن» بداند و ببیند آیا قصه بدون خانه‌ی همیشگی هم می‌تواند بایستد یا نه.

بازتابِ نمایشِ «ماهیگیرِ سایه» در تماشاخانهٔ آینهٔ شرقی

۹ فصلِ آخر/ گزارشِ ویژه

مهرداد بیات‌زاده در نقشِ ماهیگیرِ سایه، روبه‌روی فرشته‌ی دریا، در پرده‌ی پایانیِ اجرای تازه

تماشاخانهٔ آینهٔ شرقی پس از دو فصلِ خاموشی، شبِ سه‌شنبه، ۱۲ مهرِ ۱۴۰۳، پرده‌اش را برای اجرایی تازه از نمایشِ «ماهیگیرِ سایه» گشود. این نمایش نخستین بار در سالِ ۱۳۶۸ به کارگردانیِ منوچهر نیک‌پی روی صحنه رفت و تا سالِ ۱۳۷۱ بیش از ۲۱۰ شب اجرا شد. پس از آن، به دلیلِ بازنشستگیِ بازیگرِ نقشِ اصلی و درگذشتِ یکی از نوازندگان، تماشاخانه آن را از برنامه برداشت. اجرای تازه، که تا ۲۵ آبان ادامه دارد، هم بازگشتِ بازیگرِ پیشین به نقشِ اصلی را رقم زده و هم نخستین تجربهٔ کارگردانی‌ای است از یکی از بازیگرانِ جوانِ گروه.

متنِ نمایش اقتباسی است از داستانی بلند از یک نویسندهٔ کمتر شناخته‌شده که در دههٔ ۱۳۴۰ در بندرِ سیمین‌کنار می‌زیسته و سال‌ها پیش از مرگش دفترهایش به تماشاخانه رسیده بود. کارگردان، هادی صمدی، در گفتگو با ما گفت: «ما نخواستیم قصه را عوض کنیم. فقط جای چند جمله را جابه‌جا کردیم تا امروز هم معنی بدهد. مثلاً دیالوگی که قبلاً درباره صبر حرف می‌زد، حالا درباره خستگی است و این تغییر کل لحن را عوض می‌کند.» او افزود که هیچ شعر یا ترانه‌ای به متن اضافه نشده و موسیقی همان موسیقی قدیمی است که نوازندگان زنده اجرا می‌کنند.

نقشِ ماهیگیرِ سایه را این بار مهرداد بیات‌زاده بازی می‌کند، نقشی که در اجرای قبلی بر عهده‌ی فرامرز کاویانی بود. بیات‌زاده سی‌وسه سال دارد و پیش از این در سه نمایش کوتاه و یک فیلم کوتاه نقش‌های فرعی بازی کرده است. او گفت: «پدرم این نمایش را دیده بود و هفته‌ها درباره‌اش حرف می‌زد. من می‌ترسیدم بیایم و مقایسه شوم، اما فهمیدم که قرار نیست با او رقابت کنم، قرار است ادامه‌اش باشم.» در کنار او، فرشته‌ی دریا با بازی نرگس آبادیان زنده می‌شود، نقشی زنانه که در اجرای قبلی به یک صدای ضبط‌شده بسنده می‌کرد و حالا روی صحنه حضور دارد و آواز می‌خواند.

طراحی صحنه بر عهده‌ی پریسا کاوه است که تصمیم گرفته دریا را نه با آبی، بلکه با پارچه‌های خاکستری و نقره‌ای نشان بدهد. نور، که در اجرای قبلی بسیار ساده بود، حالا نقش مستقلی دارد و لحظه‌ی غرق شدن قایق با تاریکی کامل همراه است. طراح لباس، گلاره نوروزی، برای ماهیگیر پیراهنی ساده دوخته که رنگ آن با هر پرده عوض می‌شود، انگار که دریا او را رنگ می‌کند. این جزئیات در تمرین‌های عمومی هفته‌ی گذشته اضافه شد و به گفته‌ی کارگردان، تا پیش از آن «بیش از حد توضیحی» بود.

بلیت‌فروشی از ساعت ۱۷ آغاز می‌شود و سالن ۲۴۰ نفره‌ی تماشاخانه معمولاً پر است. اما مدیر تماشاخانه، مریم دلاوری، گفت که برای اجراهای آخر هفته ۱۵ صندلی اضافه گذاشته‌اند و بلیت ۱۲۰ هزار تومان است. دانشجویان با ارائه‌ی کارت ۵۰ درصد تخفیف می‌گیرند و گروه‌های ۱۰ نفره به بالا می‌توانند با تماشاخانه تماس بگیرند. دلاوری افزود که برای روزهای سه‌شنبه یک اجرای ویژه برای دانش‌آموزان برگزار می‌شود که بلیت آن ۶۰ هزار تومان است و صندلی‌های آن زودتر پر می‌شود.

منتقدان واکنش‌های متفاوتی نشان داده‌اند. مهشید نوروزی در نشریه‌ی «سایه‌روشن» نوشته که اجرا «وفادار است اما بی‌جرأت در جاهایی که متن دعوت می‌کند تا کمی بیشتر برود». در مقابل، رضا کاوه‌نیا در وبلاگ خود نوشته که تغییرات «ظریف و درست‌اند» و تماشاگر را وادار می‌کنند دوباره به متن فکر کند. این دو نظر در نظرسنجی کوتاهی که تماشاخانه پس از اجرا از تماشاگران گرفت هم دیده می‌شود: ۶۲ درصد «خیلی راضی» و ۳۱ درصد «راضی» بوده‌اند و ۷ درصد پاسخ داده‌اند که ترجیح می‌دهند نسخه‌ی قدیمی را ببینند